

Трявна – часовниковата кула и каменният мост

Трявна – „българската Флоренция“

Разположен в подножието на Тревненския Балкан (Средна Стара планина), по долината на р. Дряновска, град Трявна с основание е обявен за „столица на резбарското изкуство“. Градът се намира почти в географския център на България. Заобиколен е от много исторически селища и природни забележителности – архитектурния резерват Боженци, възрожденските градове Дряново и Велико Търново, Дряновския, Килифаревския, Плаковския манастир, минералните извори при с. Вонеща вода.

ЛЕГЕНДА ЗА ОСНОВАВАНЕТО НА ГРАДА

Преданието разказва, че по време на своето царуване тримата братя Асеневци издигат църкви на три различни места. Най-малкият брат Калоян построява църквата „Св. Архангел Михаил“ в местността *Тръвна*. След падането на България под османска власт селището се оформя като пазарен център, а жителите му били длъжни да охраняват пътя през Балкана към Одрин и Цариград. През XVI в. холандски учен открива за пръв път името му в държавните архиви на Османската империя.

ТРЯВНА ПРЕЗ ВЪЗРАЖДАНЕТО

През XVIII и началото на XIX в. градчето процъфтява, благодарение на високата култура и усета на гражданите към красотата. Наред с розопроизводството и копринарството, се развиват строителството, резбарството и иконописата най-вече заради изобилието на дървен материал, живописната природа, близостта със средновековната столица Търново. Строят се къщи, училища и църкви,

майстори занаятчии, дърворезбари и иконописци създават шедьоври на архитектурата и полагат основите на Тревненската книжовна, архитектурна и иконописна школа. Липсата на турци и гръцки свещеници дава допълнително самочувствие на тревненци. Пословично е тяхното иронично и пренебрежително отношение към габровци: „Тревненци трева пасли, та порасли, габровци габър яли, че измряли“.

Прекосявайки българските земи през XIX в., унгарският пътешественик Феликс Каниц е впечатлен от многото занаяти, които се развиват в града, и го нарича „българския Нюрнберг“. Заради възрожденските къщи градът си е спечелил и прозвището „българската Флоренция“.

Най-известният род резбари е Витановият род. За неговото начало се носи следната легенда – някога през селището минал монах-резбар от Света гора, който събирал помощи за Божи гроб. Той останал да преспи в едно бедно семейство и на сутринта, преди да си тръгне, им оставил пари. Майката и бащата му дали обет,

че ще му поверят 14-та си рожба след 8 години. Така се случило, че всичките им деца измрели, останало само 14-тото им дете-момче. Монахът не забравил обещанието, което родителите му дали, и след 8 години наистина минал през селището, взел със себе си момчето и го изучил на занаят в Света гора. Дал му ново име – Витан. Когато се върнало в родния си град, момчето станало изкусен резбар и така положило началото на Витановия род.

СЛЕД ОСВОБОЖДЕНИЕТО

След Освобождението на България занаятите западат и населението намалява, но в края на века Трявна започва да се оформя като курортно селище. В началото на XX в. се създава Дружество за културно-икономическо развитие, което полага грижи за благоустройството на селището. След завършване на Предбалканската жп линия през 1913 г. броят на летовниците се увеличава. През 20 – те години на XX в. се издава книга за града, отпечатват се първите пощенски картички. През 1937 г. Трявна

получава статут на почивно място, а през 1963 г. – на курорт. През 1942 г. по съвет на италиански и швейцарски специалисти и с финансовата помощ на царица Йоанна, тук се построява детски санаториум за белодробни заболявания. Неслучайно именно в Трявна през 1993 г. се основава първото в България селище „Киндердорф“. През следващата година градът се побратимява с швейцарското градче Бриенц в сферата на туризма.

АРХИТЕКТУРНИЯТ КОМПЛЕКС

Още през 1979 г. старата част на Трявна е обявена за архитектурен резерват, където са запазени над сто паметника на възрожденската архитектура. Туристическата разходка започва от площад „Капитан Дядо Никола“, единствен в страната, съхранил почти изцяло автентичния си вид. Първата спирка на посетителите е „Школото“, възрожденско училище на два етаж, построено през 1836–1839 г. със средствата на заможния тревненски търговец Никола Стоянов-Бояджийкин. В училището е представена възстановка на класна стая от XIX в., както и експозиция на стари часовници, уреди за измерване на времето и стари учебници. Непосредствено до „Школото“ се намира църквата „Свети Архангел Михаил“, ценен паметник на културата, датиращ от Средновековието. Била е неколкратно разрушавана и опожарявана и в сегашния си вид съществува от 1819 г. Точно срещу училището се извисява Часовниковата кула, един от символите на града и гордостта на тревненци, издигната преди два века. Турците дават съгласие за нейното построяване срещу обещанието

тревненки да се откажат да носят накита за глава „сокай“, който напобявал царска диадема. Въпреки това, тревненци успяват да скрият един сокай, който днес се съхранява в Даскаловата къща. Прекосявайки стария каменен мост над Тревненската река, посетителите се озовават на главната търговска и занаятчийска улица, където се намират повечето възрожденски къщи. Там се намира друг шедьовър на възрожденската архитектура – Даскаловата къща, превърната днес в Музей на резбарското и зографското изкуство. В нея е представено развитието на дърворезбата, както и украсата на тревненския дом през Възраждането – в миналото с дърворезба са били украсявани мебелите, таваните, вратите и колоните. В две от стаите на дърворезбованите тавани „греят“ уникални слънца и „разказват“ на посетителите за благородното съперничество на двама майстори – резбари, сложили началото на първия художествен конкурс. С него е свързана интересна история. След построяването на къщата през 1808 г., по стар обичай стопаните поканили гости за осветяването ѝ. Всички влезли да я разгледат и я харесали. Само собственикът останал недоволен от украсата. Засегнат, майстор Димитър казал: „Злато, мрамор и сребро за украсата на къщата не са по нашенски, но от дърво такива тавани ще ти направя, каквито няма да видиш никъде.“ Като чул това, неговият помощник калфата също казал, че може да направи таваните не по-лошо от майстора. Тогава те решили да сключат облог. За целта

всеки трябвало да направи дърворезба на един таван и да покаже по този начин своето майсторство. Работили шест месеца – от Гергьовден до Димитровден, без да имат право да гледат работата един на друг. Когато завършили, събрали се старите майстори да решат облога. Влезли най-напред в стаята на калфата. Учудени от красотата на тавана, от който греело жарко юлско слънце, решили в един глас да го признаят за майстор. Но когато влезли в другата стая, където работил старият майстор, учудването им било още по-голямо, защото от тавана отново греело слънце, но вече спокойно майско слънце. Тогава те казали: „Младият е майстор, но старият е по-добър. Той печели облога между двамата“ и му дали титлата уста, което означава майстор на майсторите. Всеки получил по нещо за своята работа, а слънцата почти двеста години продължават да греят от таваните на гостните стаи. На главната улица, близо до Даскаловата къща, се намира „Славейковата къща“ /1830/, от другата страна на реката, в Долната махала, се издига къщата на Ангел Кънчев, а в близост до общината – Райковата къща /1846/ – родно място на първия български професор по органична химия Пенчо Райков. Друг привлекателен за туристите обект е Музеят за азиатско и африканско изкуство – експозиция на африкански култови предмети от II до XIX век, свързани с будизма и хиндуизма, дарение на скулптора Златко Паунов.

Д-р Красимира Мархалева
по материали от българския печат

Школото (1836–1839 г.)

Славейковата къща (1830)